

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

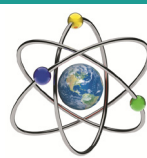
No9(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 596 sahifa,
2-sentyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'smirlarda hissiy bezovtalikning psixologik determinantlari sifatida o'z-o'zini baholash va o'ziga munosabat xususiyatlari.....	10
Ibraymova Altinay Esemuratovna	
Bo'lajak pedagoglar shaxsiyatida ksenofobiya xavfi: kasbiy deformatsiya omillari va uning pedagogik faoliyatga ta'siri	16
Abdiraximova Dildora Begimkulovna	
Biologiya ta'limida sun'iy intellektdan foydalanish: didaktik imkoniyatlar, muammolar va metodik yechimlar.....	20
Raxmatov Uchkun Ergashevich	
Talabalarda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlash o'rtasidagi psixologik bog'liqlik.....	28
Adizova Muxabbat Muxitdinovna	
Oliy ta'lim rahbar-kadrlarida stressogen vaziyatlarni boshqarishning pedagogik-psixologik o'ziga xos jihatlari	32
Sultonov Mansur G'aniyevich	
Boshlang'ich ta'limda individual yondashuv orqali o'quvchilarning ta'lim natijalarini yaxshilash	37
Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi, Bo'tayeva Saodat Xudoyor qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarning raqamli resurs bazasini yaratish kompetensiyasi: tuzilma va mezonlar.....	41
Qo'qonboyeva Durdona Faxriddin qizi	
Biologiyani o'qitishda zamonaviy ta'lim metodlari.....	44
Joldasbayeva Gulchexra Maksetbayevna	
Organik fotoelementlarning moslashuvchanligini oshirish.....	49
Jalolova Pokiza Muzaffarovna	
Dzyudo sport turida texnik tayyorgarlikni takomillashtirishda maxsus mashqlardan foydalanish samaradorligi.....	54
Ko'palov Sanjar Ulug'bekovich	
Interactive Methods for Developing Sociolinguistic Competence in Higher Education	59
Baxramova Diyora Sanjar qizi	
Texnika yo'nalishi talabalarini ishlab chiqarish muhitiga tayyorlashda CDIO va sanoat korxonalari hamkorligining pedagogik imkoniyatlari	66
Gaffarov Xasan Ravshanovich	
Onkologik bemorlarga tashxisni bildirish madaniyati va uning psixologik oqibatlar (O'zbekiston misolida)...	70
Jonpo'lotova Manzura Jahonovna	
Malaka oshirish jarayonida rahbar-kadrlarning SOFT-kompetensiyalarini rivojlantirish samaradorligi.....	75
Axrorova Umida Xamidullayevna	
Refleksiv ta'lim muhitida o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishning didaktik parametrlari tizimi	81
Sadikova Shaxnoza Ulug'bek qizi	
Loyihaviy faoliyat asosida talabalarda mustaqil ta'lim kompetensiyalarini shakllantirish mexanizmlari	87
Jabborov Toxirjon Maqsudali o'g'li	
Biologiya fanini o'qitishda biologiya (maxsus pedagogika: logopediya) yo'nalishi talabalarining tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	91
Hakimova Musharraf Fozilovna, Hasanova Zebo Davlatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda bolalar adabiyotining didaktik imkoniyatlari	96
Homiyatova Mavluda Amon qizi	
Boshlang'ich sinflarda raqamli ta'lim muhitini yaratish va interaktiv metodlardan foydalanish.....	101
Karimova Nargiza Raximovna	
Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalar asosida bolalarning soft skillsini rivojlantirish: interaktiv va sun'iy intellektga asoslangan yondashuvlar	109
Mamatqulova Nozimaxon Shavkat qizi	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida innovatsion pedagogik faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish: kvazi-eksperimental tadqiqot.....	116
Nozimabonu Tojiboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining axborotni tekshirish va dalillarga asoslangan xulosa chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	124
Abduraxmonova Gulandam Anvarjonovna	
Funksional yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini takomillashtirishning ustuvor jihatlari.....	130
Safarov Dilmurod Zoirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv faoliyati samaradorligini oshirishda o'qish savodxonligining ahamiyati	135
Turg'unboyev Sirojiddin Faxriddinovich	
Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish asosida matematika fanini o'qitishda o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish metodikasi.....	140
Sultonova Shahnoza Yusuf qizi	
Boshlang'ich sinflarda ingliz tili o'qitish metodikasini yosh omili asosida takomillashtirish.....	147
Akhmadaliyeva Nargizakhon Abdumalik qizi	
Tengdoshlar bilan munosabat sifatiga oilaviy muhitning bilvosita ta'siri	153
Baratullayeva Dilnoza Xabibullo qizi	
Bolalar kiyimlari va ular bilan bog'liq urf-odatlar (Buxoro vohasi misolida).....	156
G'iyosova Zarina Yusuf qizi	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy-metodik kompetentligi rivojlanganlik darajalarini kvalimetrik shkala asosida baholash	160
Niyozova Shahlo Abdusaitovna	
Bionika asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda ixtirochilik qobiliyatlarini rivojlantirishning samarali metodlari	167
Jumaboyeva Maxliyo Rashidbek qizi	
Talabalarning bilish faolligini oshirishning pedagogik mexanizmlari.....	172
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
Kredit-modul ta'lim tizimida talabalar mustaqil ta'limini neyropedagogik yondashuv asosida tashkil etishning pedagogik-didaktik tamoyillari.....	178
Farrux O'. Ibragimov	
Kichik maktab yoshdagi bolalarning o'quv faoliyatiga moslashishining pedagogik-psixologik xususiyatlari	185
G'ofurova Madina Ikromjon qizi	
Rashk muammosining ijtimoiy-psixologik mazmun-mohiyati.....	189
Ummatova Sitora Shavkatulloyevna	
Bo'lajak o'qituvchilarda axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy aspektlari	196
Salayeva Sitora Serali qizi	
Nabi Jaloliddin ijodida tarixiy tafakkur va zamonaviylik uyg'unligi	201
Matchanova Mastura Baxrom qizi	
Geometriyani o'qitishda interaktiv metodlardan foydalanish	205
Sultonova Dilrabo Yusuf qizi	
ESP ta'limida syllabus design va uning arxitektura-qurilish yo'nalishlaridagi ahamiyati.....	210
Xayitova Dilnoza Bahtiyorovna	
Цифровизация и глобализация как факторы трансформации французского языка в XXI веке	214
Давронова Зульфия Бобоевна	
Key Highlights of a Dialect for Extraordinary Purposes.....	219
Berdiyeva Mekhriniso Kholmammatovna	
Transformatsion liderning maktabgacha ta'lim tizimidagi strategik va pedagogik ahamiyati.....	223
Mustafoev Maqsudbek Olim o'g'li	

Milliy komponentlarga asoslangan tasviriy san'at ta'limining asosiy metodik tamoyillari.....	227
Baltayeva Xalima Toraboyevna	
Arxitektura ta'limida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning kompetensiyaviy modeli	231
Abduvosiqova Dilafruz Djalaliddinova	
Bo'lajak tarix o'qituvchisi pedagogik-psixologik tayyorgarligining nazariy-konseptual modeli	236
Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna	
The Impact of the Flipped Classroom Model in Uzbek Secondary Schools: Participation and Engagement	240
Khamidova Shabnam Gulakhmadovna	
Sharq va G'arb pedagogik an'analarida sun'iy intellekt vositasida tarbiya jarayonini transformatsiyalash: qiyosiy tahlil va metodologik yondashuvlar.....	244
Jamolova (G'anijonova) Mushtariybegim Bobirjon qizi	
Sport tayyorgarligi tizimida trenerlar faoliyatining mazmuni, tuzilishi va zamonaviy talablari	249
Ismailova Dildora Qudratullayevna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni son sanoqqa o'rgatishda didaktik vizual vositalarning turlari va ularning pedagogik ahamiyati.....	255
Kushakova Gulnora Egamqulovna, Valiyeva Sabina Shavkat qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarning kognitiv-integrativ mobilligi, mohiyati va tarkibiy komponentlari.....	262
Mirzayeva Kamola Ikrom qizi	
Kursantlarda kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirishda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning psixologik-pedagogik ahamiyati.....	267
Shermatova Nazokat Safarovna	
PISA topshiriqlari asosida 5-sinf o'quvchilarining ilmiy tadqiqotlarni loyihalash kompetentsiyasini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	271
Zulayxo Mamajanova	
Лингводидактические основы развития письменной речи студентов на материале жанра травелога	275
Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи, Хазраткулова Мохира Азизбековна	
Migrant oilalarning bola psixikasiga ta'siri	280
Baxtiyor Odilovich Saidov	
Трансформация рекламного дискурса в социальных сетях.....	284
Икрамова Мунира Маруфжановна	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirishda web-platformalardan foydalanish modeli.....	289
Akramova Mohinabonu Mirg'olib qizi	
Teaching Translation Equivalence Through Comparative Analysis of Simultaneous and Written Translation: An Experimental Study in Uzbek-English Translation Education.....	294
Iskandarova Risolat Ravshanbekovna	
Oliy ta'limda falsafa fanini o'qitishning ahamiyati va dolzarbligi	299
Ismadiyrov Komil Maxamadiyrovich	
Anorganik kimyoda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan pedagogik tajriba-sinov ishlarining matematik-statistik tahlil natijalari.....	304
Boboyarova Nilufar Saydullayevna	
Maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutq nuqsonlarini qo'g'irchoq teatri asosida bartaraf etish texnologiyalarini takomillashtirish	310
Xasanbayeva Gulbahor Nasrullayevna, Arslanova Madina Mansurovna	
Musiqqa o'qituvchilarida cholg'u ijrochilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish (fortepiano asarlari misolida)	313
Rahimberganova Zuhra Shuxrat qizi	
Yosh xodimlarni kasbga moslashtirishda zamonaviy pedagogik metodlarning o'rni va ahamiyati	317
Adilov Baxadir Tanatarovich	

Bo'lajak o'qituvchilarni millatlararo muloqot madaniyatini rivojlantirishga tayyorlashning diagnostik mezonlari va ko'rsatkichlari	321
Atamuratov Dilshod	
Концептуальные основы развития навыков академического вокального исполнительства у студентов образовательных программ по направлению "Музыкальное образование"	325
Ахмедова Чарос Ильхомовна	
Muammoli ta'lim orqali o'quvchilarning kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik mexanizmlari	332
Bekchanova Sabohat Matrasulovna	
Ixtisoslashtirilgan va ijod maktablari direktorlari kreativ salohiyatining tarkibiy tuzilmasi va baholash mezonlari	338
G'aniyeva Zarina Itolmas qizi	
Maktabgacha ta'limda inklyuziv muhitni shakllantirish: mavjud muammolar va innovatsion pedagogik yechimlar	342
Gulyamova Aziza Otabek qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini shakllantirish metodikasi	346
Komiljonova Mohinur Allabergan qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida talabalarning global kommunikativ motivatsiyasini shakllantirish: pedagogik yondashuvlar	350
Qoravoyeva Shoir Zafarjon qizi	
Tafakkur muammosining pedagogik va psixologik asoslari	353
Shixova Inobat Omonovna	
Integral yondashuv asosida bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy tayyorlashda xorij tajribasi	358
Usmanova Shaxnoza Baxodirovna	
Arab tilidagi akademik matnlarni o'qib tushinishda sun'iy intellektdan foydalanishning metodik imkoniyatlari	363
Xalilova Hilola Sharopovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida deontologik kompetentlikning mazmuni, tarkibiy komponentlari va funksiyalari	368
Yaqubova Donoxon Xo'janazar qizi	
Kognitiv yondashuv asosida sonning butun va kasr qismi qatnashgan tenglamalarni o'qitish metodikasi ...	372
Boboqulova Munisa Shavkat qizi	
Ta'lim sifatini monitoring qilishda elektron tizimlardan foydalanish samaradorligini oshirish: amaliy muammolar va takomillashtirish modeli	376
Oripova Shahzoda Zafarjon qizi	
Специфика подготовки фигуристов-одиночников на тренировочном этапе	380
Тохинова Шохсанам Фарход кизи	
Talabalarning Speaking ko'nikmasini rivojlantirishda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish	385
Rasulova Moxira Abdusalilovna	
Umumta'lim jarayoni uchun milliy dastur yaratish hamda amaliyotga joriy etish nazariyasi	388
Qurbonova Zebiniso Mamarajab qizi	
Ta'lim muassasasi rahbarining raqamli kompetentligi mazmuni va tarkibiy komponentlari	394
Shakadirova Nigora Irgashevna	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda ijodkorlikni rivojlantirish: xorijiy tajriba va milliy model	398
Shabbazova Nodira Xamzayevna	
Мотивация к изучению английского языка у старшеклассников: теоретико-методологические основы, факторы и педагогические условия	403
Хаджиметова Дилноза Рахимовна	
Milliy hunarmandchilik vositasida uyushmagan xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari	408
Baxronova Shoir Yadorovna	

O'rta masofaga yuguruvchilarning jismoniy rivojlanish ko'rsatkichlari tuzilishi	415
Botirova G. B.	
Radioelektron qurilmalarni konstruksiyasi va loyihalash fanini o'qitishda virtual-real laboratoriya mashg'ulotlarining integratsiyalashgan metodik modeli	421
Baymatova Nargiza Tuxtabayevna	
Gender yondashuvi asosida o'quvchilarning huquqiy madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	427
Tojiboyeva Gulchexra Sadriddinovna	
Raqamli avlod o'quvchilarida axloqiy dunyoqarashni tarix ta'limi orqali shakllantirishning pedagogik mexanizmlari.....	437
Ahmedov Nodir Kodiraliyevich	
Zo'ravonlik tajribasini boshdan kechirgan bolalarda koping-strategiyalarining shakllanishining ijtimoiy-psixologik mexanizmlari	443
Komilova Komila Inomjon qizi	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda ijtimoiy tarmoqlarning pedagogik imkoniyatlari va nazariy-metodologik tahlili	446
Abdurahmonova Shaxodat Faxridin qizi	
Kredit-modul tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil talim olish imkoniyatlarini takomillashtirish modeli.....	453
A. X. Eshqorayev, M. Q. Urozov, Q. A. Eshqorayev	
Muhandislik kasbini shakllantirishda tasviriy san'at fanining o'rni va ahamiyati	456
Fazliddinova Gulasal Farhod qizi	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida axborot texnologiyalarini o'qitish uchun kompetensiyaga yo'naltirilgan adaptiv metodik tizim: kvazi-eksperimental tadqiqot dalillari	461
Mamajanov Raxmatilla Yakubjanovich, Xolbekov Abdusattor Maxammatovich	
Malakali voleybolchi qizlarning texnik tayyorgarligini takomillashtirish masalalari.....	470
Odilova Feruza	
Zamonaviy ta'lim muhitida talabalarning kasbiy-etik va muloqot madaniyatini rivojlantirishning amaliy holati va mavjud muammolar	477
Perdeshova Nargiza Yesenbayevna	
5–6 yoshli bolalarning ingliz tili mashg'ulotlarida kreativ faoliyatini baholash: montessori tamoyillariga mos diagnostik rubrika loyihasi.....	482
Sadoqat Karimova Abduxamidovna	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturining 3-nashri asosida bolalarning ijodiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish.....	489
Tursunova Kamolaxon Ulug'bek qizi	
Maktabgacha ta'lim jarayonida rivojlanish sohalarining o'zaro integratsiyasini ta'minlashga innovatsion yondashuvlar	495
Yigitaliyeva Gullola Mirobil qizi	
Temperament fenomenining evolyutsiyasi va ilmiy talqinlari	498
Dilmurodova Zilola Davron qizi	
Integrativ yondashuv asosida ingliz tili darslarida debat texnologiyasi orqali kreativ fikrlashni rivojlantirish ...	502
Abdulaxatova Shohsanam Adhamjon qizi	
SMART-SL metodikasi asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	506
Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna, Zumakova Dilbarxon	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligi komponentlari va ularning vazifaviy tavsifi ...	511
Shakarova Nilufar Zuvaydullayevna	
Diskret vaqtli seir epidemik model dinamikasi.....	516
Shukurova Shahnoza Sayfiddin qizi	
Ijtimoiy faol shaxsning psixologik determinantlari.....	522
Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li	

Murabbiylarning emotsional intellekti sport maktablari samaradorligini oshirish omili sifatida	527
Tursunbayev Sanjar Baxtiyorovich	
Raqamli ta'lim sharoitida kelajak o'qituvchisining pedagogik-psixologik faoliyatini modellash tirish metodikasi	531
Sattorov Bobur Botir o'g'li	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini boshqarish	536
Xudoyberdiyev Eldor Uktamjonovich	
Ta'limning barcha bosqichlarida onalarni pedagogik jarayonlarga jalb qilish: bosqichma-bosqich model va uning pilot sinovi natijalari	547
Sultonova Mehruza Xusanboy qizi, Axmedova Dilnoza Odilovna	
Maktab o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish asosida ta'lim-tarbiya jarayoni samaradorligini oshirishning ilmiy-metodik mexanizmlari	552
Musayeva Lobar	
Boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyani sun'iy intellekt asosida takomillashtirishning nazariy asoslari	559
Panjiyev Jo'raqul Menglimamat o'g'li	
Farg'ona vodiysi ov qushlari gelmintlarining asosiy va oraliq xo'jayinlar tizimida tarqalish qonuniyatlari	563
Abduvahobova Gulshanoy G'ayratjon qizi	
Bo'lajak maxsus pedagoglarni kasbiy faoliyatda sensor integratsiyadan foydalanishga tayyorlash	569
Egamberdiyeva Nigora Azizovna	
O'smirlarda emotsional barqarorlikni shakllantirish va rivojlantirishning psixologik asoslari	574
Qodirov Jahongir Neymat o'g'li	
O'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan eksperimental natijalar tahlili	578
Sadilloev Odiljon Oripovich	
Tibbiyotda lotin terminlarini o'qitishning bugungi kundagi holati	583
Sayimova Gulshad	
Kichik maktab yoshi davridagi bolalarning psixologik, sotsiologik va pedagogik muammolarining yechimlari	587
Zulfiyeva Sarvinoz Doston qizi	
Виртуальные речевые ситуации как средство формирования коммуникативной компетенции при обучении русскому языку как иностранному	591
Абдусаламова Адиба Каримжановна	

O'SPIRINLARDA SUITSIDAL XULQNING OLDINI OLISHGA QARATILGAN EKSPERIMENTAL NATIJALAR TAHLILI

Sadilloev Odiljon Oripovich
BuxDU mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan psixoprofilaktik dastur samaradorligini eksperimental baholashning nazariy-metodologik asoslari yoritilgan. Tadqiqot doirasida suitsidal xavf omillari, emotsional regulatsiya, stressga bardoshlilik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash hamda yordam so'rashga tayyorlik ko'rsatkichlaridagi o'zgarishlar tahlil qilingan. Eksperimental va nazorat guruhlarida olingan natijalarni qiyosiy tahlil qilish asosida psixoprofilaktik ta'sir samaradorligini baholash mezonlari asoslangan. Shuningdek, o'spirinlarda psixologik xavfsizlikni ta'minlash, suitsidal xavf omillarini kamaytirish va himoya omillarini kuchaytirishda tizimli psixoprofilaktik yondashuvning ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: o'spirinlik, suitsidal xulq, suitsidal xavf, psixoprofilaktika, eksperimental tadqiqot, emotsional regulatsiya, stressga bardoshlilik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, yordam so'rashga tayyorlik, psixologik xavfsizlik.

Abstract: This article examines the theoretical and methodological foundations for the experimental evaluation of the effectiveness of a psychoprophylactic program aimed at preventing suicidal behavior in late adolescence. The study analyzes changes in indicators of suicide risk factors, emotional regulation, stress resilience, social support, and willingness to seek help. Based on a comparative analysis of the results obtained in the experimental and control groups, criteria for evaluating the effectiveness of the psychoprophylactic intervention are substantiated. The article also highlights the importance of a systematic psychoprophylactic approach to ensuring psychological safety, reducing suicide risk factors, and strengthening protective factors in late adolescence.

Key words: late adolescence, suicidal behavior, suicide risk, psychoprophylaxis, experimental research, emotional regulation, stress resilience, social support, help-seeking willingness, psychological safety.

Аннотация: В статье освещаются теоретико-методологические основы экспериментальной оценки эффективности психопрофилактической программы, направленной на предупреждение суицидального поведения у лиц юношеского возраста. В рамках исследования анализируются изменения показателей факторов суицидального риска, эмоциональной регуляции, стрессоустойчивости, социальной поддержки и готовности обращаться за помощью. На основе сравнительного анализа результатов, полученных в экспериментальной и контрольной группах, обоснованы критерии оценки эффективности психопрофилактического воздействия. Раскрывается также значение системного психопрофилактического подхода в обеспечении психологической безопасности, снижении факторов суицидального риска и усилении защитных факторов в юношеском возрасте.

Ключевые слова: юношеский возраст, суицидальное поведение, суицидальный риск, психопрофилактика, экспериментальное исследование, эмоциональная регуляция, стрессоустойчивость, социальная поддержка, готовность обращаться за помощью, психологическая безопасность.

KIRISH

O'spirinlik davrida shaxsiy identifikatsiyaning shakllanishi, mustaqillikka intilish, tengdoshlar bilan munosabatlarning murakkablashuvi hamda emotsional kechinmalarining intensivlashuvi shaxsning psixologik moslashuv jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayrim o'spirinlarda ushbu jarayonlarning oilaviy nizolar, ijtimoiy yakkalanish, zo'ravonlik holatlari, ruhiy salomatlik bilan bog'liq qiyinchiliklar yoki psixologik va ijtimoiy yordam resurslarining yetishmasligi bilan uyg'unlashishi suitsidal xavfning ortishiga olib kelishi mumkin.

Shu sababli o'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlar faqat xavfli xulq-atvorni cheklash bilan kifoyalanmasligi, balki himoya omillarini rivojlantirish, stressli va inqirozli vaziyatlarni konstruktiv yengib o'tish ko'nikmalarini shakllantirish, psixologik yordamga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirish hamda xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi ijtimoiy muhitni yaratishga yo'naltirilishi zarur. Bunday

kompleks yondashuv o'spirinlarning psixologik barqarorligini mustahkamlash, ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlash va suitsidal xavf omillarining ta'sirini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadqiqotning asosiy maqsadi o'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan kompleks psixoprofilaktik dastur samaradorligini eksperimental va nazorat guruhlarini ko'rsatkichlarini qiyosiy tahlil qilish orqali aniqlash hamda mazkur dastur ta'sirining emotsional, kognitiv va ijtimoiy-psixologik mexanizmlarini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

O'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olish muammosi xorijiy va mahalliy psixologiya, psixiatriya hamda pedagogika fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xorijiy tadqiqotlarda suitsidal xulqning shakllanishi, rivojlanish mexanizmlari va profilaktikasi E. Dyurkgeym, E. Shneydman, A. Bek, T. Joiner, R. O'Connor kabi olimlarning nazariy qarashlari asosida o'rganilgan.

Jumladan, E. Shneydman suitsidal xulqni kuchli psixologik iztirob bilan, A. Bek umidsizlik va salbiy kognitiv sxemalar bilan, T. Joiner esa shaxslararo munosabatlardagi buzilishlar, tegishlilik hissining pasayishi va o'zini boshqalarga yuk deb his qilish kabi omillar bilan bog'liq holda izohlagan.

R. O'Connorning integratsiyalashgan motivatsion-irodaviy modeli esa suitsidal fikrlarning shakllanishi hamda ularning xulqiy harakatga o'tish mexanizmlarini tushuntirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy tadqiqotlarda o'spirinlar orasida suitsidal xavfni kamaytirishda maktabga asoslangan profilaktik dasturlar, kognitiv-xulqiy yondashuvlar, emotsional regulatsiyani rivojlantirish, oilaviy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish hamda yordam so'rash ko'nikmalarini shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bunday tadqiqotlarda profilaktik ta'sir samaradorligini eksperimental va nazorat guruhlarini ko'rsatkichlarini qiyoslash, dastlabki va yakuniy diagnostika natijalaridagi o'zgarishlarni tahlil qilish orqali aniqlashga alohida ahamiyat beriladi. Bu esa psixoprofilaktik dasturlarning amaliy samaradorligini ilmiy mezonlar asosida baholash imkonini beradi.

O'zbek olimlaridan B.M. Umarov bolalar va o'smirlar suitsidining yoshga xos hamda ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini, T.G. Sulaymonova suitsidal xulqning diagnostikasi va korreksiyasi masalalarini, G.A. Qarshiboyeva suitsidal xulqning ijtimoiy-psixologik omillari hamda profilaktik-psixokorreksion chora-tadbirlarini, Z.S. Elov esa suitsidal xulq motivatsiyasi va deviant xulq-atvorli o'smirlarda namoyon bo'ladigan psixologik omillarni tadqiq etgan. Mazkur tadqiqotlar o'spirinlarda suitsidal xavfning shakllanishiga ta'sir etuvchi individual-psixologik va ijtimoiy omillarni aniqlash, ularni o'z vaqtida diagnostika qilish hamda samarali profilaktik va psixokorreksion choralarni ishlab chiqishda muhim ilmiy-metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur izlanishlar o'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan kompleks psixoprofilaktik dastur samaradorligini eksperimental asosda baholash uchun muhim nazariy-metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu tadqiqotlar suitsidal xulqning shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik determinantlarni aniqlash, ularning o'zaro bog'liqligini tushuntirish hamda samarali profilaktik yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Shu bilan birga, aynan o'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan kompleks psixoprofilaktik dasturlarning eksperimental samaradorligini, shuningdek, ularning emotsional, kognitiv va ijtimoiy-psixologik ko'rsatkichlarga ta'sirini tizimli ravishda baholash masalasi alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi. Bunda profilaktik ta'sirning samaradorligini faqat suitsidal xavf ko'rsatkichlarining kamayishi bilan emas, balki shaxsning psixologik himoya resurslari, emotsional barqarorligi, stressli vaziyatlarga konstruktiv munosabati, ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni qabul qilish hamda zarur vaziyatlarda yordam so'rashga tayyorligidagi ijobiy o'zgarishlar bilan ham baholash maqsadga muvofiqdir.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur tadqiqotning ilmiy zarurati suitsidal xavf omillari va himoya resurslarini o'zaro bog'liqlikda o'rganish, psixoprofilaktik dastur samaradorligini eksperimental jihatdan asoslash hamda olingan natijalar asosida o'spirinlar bilan ishlashga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish bilan belgilanadi. Bunday yondashuv suitsidal xulq profilaktikasini faqat xavf omillarini kamaytirishga qaratilgan choralarni majmuasi sifatida emas, balki o'spirinning psixologik barqarorligi va ijtimoiy moslashuv imkoniyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan kompleks jarayon sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi.

Eksperimental tadqiqotni tashkil etishda dastlabki diagnostika, psixoprofilaktik ta'sir va yakuniy diagnostika bosqichlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Dastlabki diagnostika bosqichida ishtirokchilarning psixologik holati, suitsidal xavf bilan bog'liq omillar, emotsional regulatsiya xususiyatlari, stressga bardoshlilik darajasi, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash manbalari hamda yordam so'rashga tayyorlik ko'rsatkichlari baholanadi. Olingan dastlabki natijalar eksperimental va nazorat guruhlarining boshlang'ich holatini aniqlash hamda keyingi o'zgarishlarni qiyosiy tahlil qilish uchun asos vazifasini bajaradi.

Psixoprofilaktik ta'sir bosqichida o'spirinlarning yosh va individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda kompleks mashg'ulotlar tashkil etilishi mumkin. Dastur tarkibiga emotsiyalarni anglash, farqlash va boshqarish, stressli va murakkab hayotiy vaziyatlarda konstruktiv muammolarni hal qilish strategiyalarini shakllantirish, mavjud ijtimoiy qo'llab-quvvatlash manbalarini aniqlash va ulardan foydalanish, yordam so'rash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda individual xavfsizlik rejasini ishlab chiqishga qaratilgan mashg'ulotlar kiritilishi mumkin. Mazkur mashg'ulotlarning mazmuni o'spirinlarning psixologik resurslarini mustahkamlash, moslashuvchan koping strategiyalarini rivojlantirish va murakkab vaziyatlarda mutaxassislar hamda ishonchli kattalarga o'z vaqtida murojaat qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltiriladi.

Yakuniy diagnostika bosqichida dastlabki bosqichda qo'llanilgan mezon va ko'rsatkichlar asosida takroriy baholash amalga oshiriladi. Eksperimental va nazorat guruhlarida dastlabki hamda yakuniy diagnostika natijalarini o'zaro qiyoslash psixoprofilaktik dastur ta'sirida yuzaga kelgan o'zgarishlarning yo'nalishi va darajasini aniqlash imkonini beradi. Bunda emotsional regulyatsiya, stressga bardoshlilik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni his etish, konstruktiv koping strategiyalaridan foydalanish va yordam so'rashga tayyorlik kabi ko'rsatkichlardagi o'zgarishlarga alohida e'tibor qaratiladi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy jihatdan asoslangan va tegishli populyatsiyada qo'llash uchun validatsiyadan o'tgan psixodiagnostik metodikalar, strukturaviy suhbat, pedagogik-psixologik kuzatish hamda ijtimoiy-psixologik so'rovnomalardan foydalanish maqsadga muvofiq. Psixodiagnostik vositalarni tanlashda ularning ishonchliligi, validligi, o'spirinlik yoshiga mosligi va tadqiqot maqsadlariga muvofiqligi asosiy mezonlar sifatida hisobga olinishi lozim.

Suitsidal xavfni baholash jarayoni alohida professional va etik mas'uliyatni talab qiladi. Shu sababli mazkur baholash tegishli malakaga ega mutaxassis tomonidan maxfiylik, ishtirokchilarning sha'ni va qadr-qimmatini hurmat qilish, xabardor rozilik hamda psixologik xavfsizlik tamoyillariga qat'iy rioya etilgan holda amalga oshirilishi lozim. Voyaga yetmagan ishtirokchilar bilan ishlashda amaldagi etik va huquqiy talablar, jumladan, zarur hollarda ota-ona yoki qonuniy vakilning roziligini olish tartibi ham e'tiborga olinadi.

Diagnostika jarayonida yuqori darajadagi suitsidal xavf aniqlangan ishtirokchilar faqat eksperimental psixoprofilaktik dastur doirasida qoldirilmasligi kerak. Bunday holatlarda ularning xavfsizligini ta'minlash ustuvor vazifa sifatida belgilanib, tegishli tartibda malakali psixologik, psixiatrik yoki boshqa zarur klinik yordam xizmatlariga yo'naltirish choralari ko'rish lozim. Shu tariqa eksperimental tadqiqotning ilmiy vazifalari ishtirokchilarning hayoti, salomatligi va psixologik xavfsizligini ta'minlash tamoyillari bilan uzviy uyg'unlashtiriladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Eksperimental natijalar tahlilida dasturdan oldingi va keyingi ko'rsatkichlarning o'zgarishi, shuningdek, eksperimental guruhdagi o'zgarishlarning nazorat guruhiga nisbatan farqi asosiy mezon sifatida olinadi. Bunda quyidagi ko'rsatkichlar muhim ahamiyatga ega:

Baholash ko'rsatkichi	Kutiladigan ijobiy o'zgarish	Psixologik talqin
Suitsidal xavf ko'rsatkichlari	Xavf darajasining pasayishi	Xavf omillarining kamayishi va himoya resurslarining kuchayishi
Emotsional regulyatsiya	Emotsiyalarni boshqarish ko'nikmalarining ortishi	Impulsiv reaksiyalarni nazorat qilish imkoniyatining kengayishi
Stressga bardoshlilik	Konstruktiv coping strategiyalarining rivojlanishi	Murakkab vaziyatlarga moslashuvchan javob qaytarish
Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash	Yordam manbalarini anglash va ulardan foydalanishning ortishi	Ijtimoiy yakkalanishning kamayishi
Yordam so'rashga tayyorlik	Ishonchli kattalar va mutaxassislarga murojaat qilishning ortishi	Erta yordam olish imkoniyatining kuchayishi
Psixologik farovonlik	Umumiy farovonlik ko'rsatkichlarining yaxshilanishi	Shaxsiy va ijtimoiy moslashuvning ijobiy dinamikasi

Eksperimental samaradorlikni aniqlashda dastlabki va yakuniy o'lchovlar o'rtasidagi farqlarni baholash bilan bir qatorda, eksperimental va nazorat guruhlaridagi o'zgarishlarning o'zaro farqlari ham qiyosiy tahlil qilinadi. Statistik tahlil usullarini tanlashda olingan ma'lumotlarning taqsimlanish xususiyati, tanlanma hajmi va o'lchov shkalalari hisobga olinishi lozim. Ma'lumotlar normal taqsimlangan holatlarda juft tanlanmalar uchun Styudentning juft t-testi, normal taqsimot talablariga javob bermagan hollarda esa Wilcoxon mezonidan foydalanish maqsadga muvofiq.

Ekspperimental va nazorat guruhlarida o'rtasidagi farqlarni aniqlashda mustaqil tanlanmalar uchun Student t-testi yoki Mann–Whitney U mezonini, vaqt va guruh omillarining o'zaro ta'sirini baholashda esa takroriy o'lchovlar uchun dispersiya tahlilidan foydalanish mumkin. Natijalarni ilmiy talqin qilishda statistik ahamiyatlilik darajasi bilan cheklanib qolmasdan, effekt hajmi va ishonch oralig'i ko'rsatkichlarini ham hisobga olish zarur.

Aniq eksperimental ma'lumotlar taqdim etilmaganligi sababli mazkur materialda foiz ko'rsatkichlari, o'rtacha qiymatlar, standart og'ishlar yoki statistik ahamiyatlilik darajalari sun'iy ravishda keltirilmaydi. Shu bois quyidagi tahlil eksperimental tadqiqot natijalarini ilmiy jihatdan talqin qilish uchun namunaviy metodologik yondashuv sifatida tavsiya etiladi.

Agar yakuniy diagnostika natijalariga ko'ra, eksperimental guruhda suitsidal xavf ko'rsatkichlarining pasayishi, emotsional regulatsiya, stressga bardoshlilik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va yordam so'rashga tayyorlik ko'rsatkichlarining ortishi nazorat guruhiga nisbatan statistik jihatdan ahamiyatli darajada namoyon bo'lsa, ushbu holat psixoprofilaktik dastur samaradorligini qo'llab-quvvatlovchi empirik dalil sifatida baholanishi mumkin. Biroq bunday natijalar dasturning suitsidal xulqni to'liq bartaraf etishini anglatmaydi. Aksincha, ular psixoprofilaktik ta'sirning suitsidal xavf omillarini kamaytirish va o'spirinlarning psixologik himoya resurslarini mustahkamlashdagi ehtimoliy samaradorligini ko'rsatadi.

Emotsional regulatsiya ko'rsatkichlarining yaxshilanishi o'spirinlarning o'z emotsional holatini anglash, salbiy kechinmalarni adekvat ifodalash va boshqarish, murakkab psixologik vaziyatlarda hissiy reaksiyalarini nazorat qilish imkoniyatlari kengayganligini anglatishi mumkin. Mazkur ko'rsatkichdagi ijobiy dinamika o'spirinlarda emotsional zo'riqishni boshqarish, salbiy hissiy holatlarga konstruktiv munosabat bildirish hamda psixologik barqarorlikni saqlash ko'nikmalarining rivojlanishi bilan izohlanadi.

Stressga bardoshlilik ko'rsatkichlaridagi ijobiy dinamika esa o'spirinlarning murakkab va stressli vaziyatlarga moslashish imkoniyatlari kengayganligi, muammoli vaziyatlarda qochish, inkor etish yoki impulsiv reaksiyalardan foydalanish o'rniga konstruktiv koping strategiyalarini tanlashga moyilligi ortganligini ko'rsatishi mumkin. Bunda muammoni tahlil qilish, uning muqobil yechimlarini izlash, mavjud shaxsiy va ijtimoiy resurslardan foydalanish hamda zarur vaziyatlarda boshqa shaxslardan yordam olish kabi konstruktiv xulq shakllarining rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ko'rsatkichlarining oshishi o'spirinlarning oila a'zolari, tengdoshlari, pedagoglar, psixologlar va boshqa ishonchli shaxslar bilan ijtimoiy aloqalarini mustahkamlash hamda mavjud yordam resurslarini yaxshiroq anglash bilan bog'liq bo'lishi mumkin. O'spirinning o'zini ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlangan deb his qilishi psixologik qiyinchiliklarni yengib o'tishda muhim himoya omillaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Yordam so'rashga tayyorlik ko'rsatkichlarining o'sishi ham psixoprofilaktik dastur samaradorligini baholashda alohida ahamiyatga ega. Chunki o'spirinning inqirozli yoki murakkab psixologik vaziyatlarda muammoni yashirish yoki yolg'iz hal qilishga urinish o'rniga, ishonchli kattalar va malakali mutaxassislariga murojaat qilishga tayyorligi xavfni kamaytirishga xizmat qiluvchi muhim himoya mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli yordam so'rashga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish profilaktik faoliyatning muhim natijalaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

Ekspperimental va nazorat guruhlaridagi o'zgarishlarni kompleks qiyoslash psixoprofilaktik dastur ta'sirini aniqroq baholash imkonini beradi. Agar eksperimental guruhda suitsidal xavf va unga aloqador salbiy psixologik ko'rsatkichlarning pasayishi, himoya omillarining esa ortishi kuzatilib, nazorat guruhida bunday o'zgarishlar kuzatilmasa yoki sezilarli darajada past bo'lsa, aniqlangan farqlarni amalga oshirilgan psixoprofilaktik ta'sir bilan bog'lash uchun asos kuchayadi.

Shu bilan birga, eksperimental natijalarni talqin qilishda faqat p-qiymatga tayanish yetarli emas. Statistik ahamiyatlilik tanlanma hajmiga sezgir bo'lganligi sababli, aniqlangan o'zgarishlarning amaliy ahamiyatini baholash uchun effekt hajmini ham aniqlash maqsadga muvofiq. Parametrik tahlillarda Cohen's d, dispersiya tahlilida η^2 (eta-kvadrat) yoki partial η^2 , noparametrik tahlillarda esa tegishli effekt hajmi ko'rsatkichlaridan foydalanish mumkin. Ishonch oralig'ining keltirilishi esa kuzatilgan effektning aniqligi va ehtimoliy qiymatlar diapazonini baholash imkonini beradi.

Demak, psixoprofilaktik dastur samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashda dastlabki va yakuniy diagnostika natijalarining oddiy qiyosi bilan cheklanmasdan, eksperimental va nazorat guruhlaridagi o'zgarishlar dinamikasini, guruhlararo farqlarni, statistik ahamiyatlilikni, effekt hajmini hamda ishonch oralig'ini kompleks baholash zarur. Bunday yondashuv psixoprofilaktik dastur ta'sirining yo'nalishi va darajasini aniqroq belgilash, olingan natijalarning ilmiy ishonchlilikini oshirish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha asoslangan xulosalar ishlab chiqish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'spirinlarda suitsidal xulqning oldini olishga qaratilgan eksperimental tadqiqotlar profilaktik dasturlar samaradorligini kompleks baholash zarurligini ko'rsatadi. Bunda suitsidal xavf darajasining kamayishi bilan bir qatorda, emotsional regulyatsiya, stressga bardoshlilik, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash hamda yordam so'rash ko'nikmalarining rivojlanishi ham muhim natijaviy ko'rsatkichlar hisoblanadi.

Eksperimental va nazorat guruhlarida o'rtasidagi farqlarni statistik hamda klinik jihatdan asosli talqin etish profilaktik yondashuvlarning samaradorligini aniqlash imkonini beradi. Olingan natijalar asosida ta'lim muassasalarida suitsidal xavfni erta aniqlash, zarur hollarda psixologik yordamga yo'naltirish hamda o'spirinlarni uzluksiz psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Elov Z.S. Psychological influence of speech disorders and the causes that cause them on the child's psyche // Academia Globe: Inderscience Research. – 2022. – Vol. 3, No. 1. – P. 39–42.
2. Elov Z.S. Causes and analysis of suicidal thoughts among adolescents // EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). – 2021. – Vol. 6, No. 1.
3. Элов З.С. Суицидал уринишларни содир этишга сабаб бўлувчи асосий омиллар (ички ишлар органлари ходимлари мисолида) // Психология. – 2015. – Б. 82–87.
4. Элов З.С. Исследования причин, условий, факторов суицидального риска // Евразийский юридический журнал. – 2015. – С. 310–312.
5. Элов З.С. Суицидал ҳолатнинг психологик омиллари (ички ишлар идоралари ходимлари мисолида) // Pedagogik mahorat. – 2016. – Б. 77–82.
6. Элов З.С. Суицид – ўз жонига қасд қилиш ижтимоий-психологик муаммо сифатида // Conference on Social and Humanitarian Research. – 2021. – Vol. 1, No. 1. – Б. 188–189.
7. Elov Z.S. Suicidal xulq-atvorning zamonaviy psixologiyada o'rganilishi: tahlillar va nazariyalar // Science and Education. – 2023. – Vol. 4, No. 10. – B. 326–342.
8. Элов З.С. Девиант хулқ-атворли ўсмирлар орасида суицидал ахлоқ тушунчаси ва илмий таҳлиллар // Педагогик ва психологик тадқиқотлар. – 2023. – Т. 1, № 1. – Б. 170–178.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №9(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.